

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Trygghet i bostadsmiljön

– En landskapsarkitekts perspektiv på tillämpning av
brottsförebyggande design av en bostadsmiljö i Uppsala
kommun

Rebecca Eurenus

Kandidatarbete 15 hp
Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Institutionen för stad och land
Uppsala 2020

Titel: Trygghet i bostadsmiljön – En landskapsarkitekts perspektiv på tillämpning av brottsförebyggande design av en bostadsmiljö i Uppsala kommun
Engelsk titel: Safety in the neighbourhood – A landscape architect's perspective on how crime prevention design can be applied on a residential environment in Uppsala municipality
© Rebecca Eurenus
Handledare: Antoinette Wärnbäck, SLU, institutionen för stad och land
Examinator: Lena Steffner, SLU, institutionen för stad och land
SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur
Omfattning: 15 hp
Nivå: Grundnivå G2E
Kurs: EX0861, Självständigt arbete i landskapsarkitektur
Kursansvarig institution: institutionen för stad och land
Program: Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Nyckelord: Landskapsarkitektur, CPTED (Crime Prevention Through Environmental Design), Trygghet
Alla bilder i arbetet används med erforderliga tillstånd.
Publiceringsår: 2020
Publiceringsort: Uppsala
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur gestaltning kan öka tryggheten i ett urbant område. För att besvara syftet valdes metoden Brottprevention genom urban design, även kallad *Crime Prevention Through Environmental Design* (CPTED). CPTED är en beprövad metod som anses kunna minska brott och därigenom öka tryggheten. Utifrån syftet valdes bostadsmiljön för fastigheten Valsätra 36:4 som gestaltungsobjekt, eftersom dess område har visats vara otryggt och har haft en närvaro av kriminalitet. Metoden bestod bland annat av ett samspel mellan forskning och design, samt en inventering av fastigheten utifrån fem av CPTED:s grundprinciper: övervakning, åtkomstkontroll, territorialitet, aktivitetsstöd och uppfattning & förvaltning. Gestaltungsförslaget resulterade i en programplan över fastigheten och skisser på de föreslagna förändringarna. Gestaltungsförslaget möjliggjorde en ökad övervakning genom funktioner som gav aktivitet samt förbättrade uppfattningen om området. Den förbättrade uppfattningen skapades via strukturerad och estetiskt tilltalande vegetation och tydligare gränser mellan halvprivat och offentlig mark. Förslaget indikerar att CPTED lämpar sig väl som underlag till att gestalta urbana miljöer. Dock framkom det att CPTED har en allmängiltighet som kan vara problematisk eftersom det lämnar utrymme för tolkning vid gestaltungsbeslut. Rätt använd kan CPTED fungera som brottsförebyggande design och kan ha som störst inverkan om metoden kombineras med dialog i designprocessen mellan polis, kommunala företrädare, arkitekter, fastighetsägare och invånare.

Abstract

The purpose of this thesis is to investigate how design can increase the experience of safety in an urban environment. To answer the purpose, the method Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) was chosen. CPTED is considered to be able to reduce crime and thereby increase the feeling of security. Based on the purpose, the residential property Valsätra 36:4 was chosen as the design object, as this area previously has been documented to be unsafe and has a criminal history. The method consisted of an interaction between research and design, and an inventory of the property based on five of CPTED's key principles: surveillance, access control, territoriality activity support and image & management. The design proposal resulted in a program plan of the property and sketches of the proposed changes. The design enabled increased monitoring through functions that generated activity and enhanced the image of the area. The improved image was created by structured and aesthetically pleasing vegetation and boundaries between semiprivate and public areas. The design proposal indicates that CPTED is well suited as a basis for designing urban environments. However, the study found that the CPTED is somewhat general, which can be problematic as it leaves room for interpretation when design decisions are made. Properly used, CPTED can serve as a crime prevention design and can have the greatest impact if the method is combined with dialogue in the design process between police, municipal representatives, architects, property owners and residents.

Innehåll

Introduktion	5
Syfte & frågeställning.....	5
Avgränsning	6
Bakgrund	6
Trygghet och brott	6
Vegetations inverkan på brottslighet	6
Brottsprevention genom urban design.....	7
Övervakning	8
Åtkomstkontroll	8
Territorialitet.....	9
Aktivitetsstöd	9
Uppfattning & förvaltning	9
Beskrivning av studieplats	10
Metod och genomförande.....	11
Brottsprevention genom urban design.....	12
Samspel mellan design och forskning.....	12
Identifiera problemet	12
Konceptgenerering.....	12
Konceptlösning.....	13
Designlösning	13
Platsbesök	13
Resultat – gestaltungsförslag.....	14
Konceptgenerering	14
Lynch-analysen.....	14
Brottsprevention genom urban designs frågor.....	15
Sammanfattningsvis.....	16
Konceptlösning	16
.....	17
Utvärdering	18
Designlösning.....	18
Övervakning	19
Åtkomstkontroll	19
Territorialitet.....	19
Aktivitetsstöd	19
Uppfattning & förvaltning	20
Sammanfattningsvis	20
Diskussion	20
Metod och vidareutveckling	21
Slutsats	22

Introduktion

När FN år 2015 antog Agenda 2030 för hållbar utveckling, förpliktade sig medlemsländerna att arbeta för att åstadkomma en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till år 2030 (Regeringskansliet 2017). Enligt Agenda 2030 ska alla ha tillgång till säkra grönområden och offentliga platser (ibid). Dessvärre kan grönområden upplevas som otrygga och möjliggöra för kriminella handlingar (Boverket 2019 s.19).

På grund av oron för att bli utsatt för brott väljer nästan en fjärdedel av den svenska befolkningen en annan väg eller ett annat sätt att transportera sig på än den föredragna vägen eller transportmedlet (BRÅ 2019). Enligt Uppsala Kommuns (2018) trygghetsundersökning för år 2017 blev det tydligt att områden med en lokal problematik och brottsutsatthet skapade en högre nivå av oro för svarspersonerna att själva utsättas för brott. Denna oro gjorde personerna begränsade vad gäller när och hur de rörde sig i området (Uppsala Kommun 2018).

Den otrygga känslan är problematisk både på ett personligt plan och för samhället. Som forskarna Rezvani och Sadra (2017 s.1) uttrycker sig: ”the presence of fear of crime in urban environment shows troubles of communities in modern age”. Det finns inte alltid en koppling mellan att man känner sig otrygg att man faktiskt är i fara, utan det är fullt möjligt att känna sig otrygg i en miljö fast man egentligen är säker. *Säkerhet* definieras inom uppsatsen som den statistiska risken att utsättas för brottsliga handlingar på en plats (Uppsala kommun 2019a s.8). Om risken är låg är säkerheten hög. Oavsett om man är i fara eller inte, är den subjektiva känslan av otrygghet ett problem i samhället eftersom det påverkar människans beteende och frihet (Rezvani & Sadra 2017; Uppsala Kommun 2018).

I litteraturen Carmona et al. (2010 ss. 148–151) framgår det att olika situationsbaserade brottsförebyggande metoder har utvecklats för att motverka brott och där igenom öka möjligheten för att människor ska känna sig trygga. Varav en har valts att undersöka inom denna uppsats. Metoderna utgår från att när en gärningsman väl har blivit motiverad att begå ett brott, ska platsens utformning avråda eller göra det svårt att genomföra brottet (ibid.). Situationsbaserade metoder hanterar platsens fysiska, sociala och psykologiska aspekter för att motverka brottslighet (ibid.).

Brottsprevention genom urban design, vilket globalt benämns som *Crime Prevention Through Environmental Design* (CPTED), är en metod som handlar om hur fysiska miljöer kan utformas för att förebygga brott och öka tryggheten i samhället (Boverket u.å.).

Syfte & frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur gestaltning kan öka tryggheten i ett urbant område.

Frågeställningen är: hur kan bostadsmiljön på fastigheten Valsätra 36:4 gestaltas efter Crime Prevention Through Environmental Designs principer?

Avgränsning

Uppsatsen avgränsas geografiskt till att undersöka norra och södra delen av fastigheten Valsätra 36:4 i Uppsala kommun. Platsbesök avgränsas till att utföras under februari månad år 2020.

Denna uppsats fokuserar på den upplevda otryggheten som skapas genom förekomst av kriminalitet. Otrygghet definieras som den subjektiva upplevelsen en individ har av risken att utsättas för brott (Uppsala kommun 2019a s.8).

Gestaltningen avgränsas till att bestå av skisser och en programplan över fastigheten Valsätra 36:4. Den illustrerade vegetationen visar dess habitus som finns under våren och är inte artspecifik. Dessutom är gestaltningen av platsen begränsad till att inte få förändra miljöns befintliga grundläggande drag. Det betyder att tillägg och ändringar i miljön får ske men att områdets befintliga struktur ska kvarstå. Begränsningen anses göra förslaget mer realistiskt än om förändringarna skulle kunna vara vad som helst. Exempelvis kan ett existerande stråk förstärkas med en tydligare entré och ett nytt markmaterial, men stråket kan inte flyttas.

Bakgrund

För att undersöka hur man kan genom gestaltning öka tryggheten i ett urbant område beskrivs nedan problematiken med trygghet, vegetation, området där den valda fastigheten befinner sig och Brottprevention genom urban design.

Trygghet och brott

En persons rädsla för brott är ett resultat av hans emotionella reaktioner som baseras på minnen och associationer som platsen framkallar (Ceccato et al. 2019). Trygghet är alltså en individuell upplevelse som baseras på olika faktorer, bland annat; erfarenhet, individens fysiska och sociala kapacitet och etniska bakgrund (ibid.)

Inom uppsatsen definieras *trygghet* som den subjektiva känslan en individ har av att känna sig säker, vilket anses vara frånvaron av oro för att utsättas för brott (Uppsala kommun 2019a s.8). Med *brott* anses en gärning som är förbjuden enligt lagen (NE u.å.) och inom uppsatsen syftar ordet på brott som är situationsbaserade i en utomhusmiljö.

Vegetations inverkan på brottslighet

Grönområdets inverkan på människan kan både vara positiv och negativ. Parker eller bostadsområden kan upplevas otrygga på grund av att vegetationen kan underlätta för kriminella handlingar (Boverket 2019). Men flera studier visar att närvaron av vegetation i ett bostadsområde kan ha en koppling till att olika typer av

brottslighet minskar (Kuo & Sullivan 2001a; Gilstad-Hayden et al. 2015; Troy & Grove 2016).

Det finns olika teorier om varför vegetation har en inverkan på brottslighet. En teori är att närvaron av grönska leder till lägre nivåer av stress i människans kropp vilket minskar risken för aggressivt beteende (Kaplan 1995).

I en studie undersöker Kuo och Sullivan (2001) grönskans relation till brottslighet. Studien visar att växtlighet, som ej begränsar sikten, kan reducera brottslig verksamhet i fattiga innerstäder. Kuo och Sullivans teori grundar sig i två fenomen: att grönska bidrar till att fler människor rör sig i området vilket ökar den civila bevakningen och därigenom avskräcker brott, samt att grönska minskar några av de psykologiska tillstånden som kan leda till våld och kriminalitet. Teorin om uppmärksam återhämtning, även kallad *Attention Restorative Theory* (ART) påvisar att mental utmattning och koncentrationsförmågan kan förbättras genom att tillbringa tid i naturen, vilket kan ses som förebyggande åtgärder mot brottslighet (Kuo & Sullivan 2001). Kuo och Sullivans (2001) studie visar att de som lever i grönnare områden redogör för lägre nivåer av rädsla, aggression och våldsamt beteende.

Det finns också studier som inte visar någon korrelation mellan vegetation och minskad områdesorienterad brottslighet (Locke et al. 2017). Meningsskiljaktigheten visar på att mer forskning krävs för att veta vilken inverkan olika typer av vegetation har på olika brott.

Brottsprevention genom urban design

Oscar Newman (1973) identifierar tre faktorer som leder till ökade nivåer av kriminalitet i bostadsområden; anonymitet, brist på övervakning och tillgänglighet av flyktvägar. Anonymitet beskrivs som när de boende inte känner sina grannar, vilket skapar ett motstånd till att bistå om ett brott sker. Däremot om ett bostadsområde har en god gemenskap ställer de upp för varandra, vilket skapar en större trygghet. Newman anser vidare att bristande övervakning gör så att fler brott förekommer för att gärningsmannen inte upplever lika stor risk att begå brottet. Han anser även att tillgängligheten av flyktvägar bör kontrolleras eftersom de kan underlätta för brottslingar att välja att begå brottet där.

Jane Jacobs (1961) myntade teorin *Eyes-on-the-street*, vilket står för funktionen av att vara övervakad och själv övervaka i ett område. För att skapa ett säkert samhälle förespråkar teorin blandad bebyggelse som har olika användningsområden, till exempel bostadshus och affärer. Den blandade bebyggelsen ökar möjligheten för övervakning vid olika tider på dygnet. Jacobs betonar behovet av aktivitet som en övervakande metod och menar att en tydlig gränsdragning mellan vad som är offentligt och privat område motverkar otrygghet och brott. Möjligheten för olika aktiviteter, till exempel picknick, jogging etc. anser författaren öka när ett område har tillgång på grönytor. Jacobs anser att en boendemiljö är framgångsrikt när området är tryggt och säkert. Hon argumenterar att den allmänna freden inte kontrolleras av polisen, utan regleras av ett invecklat system uppbyggt av kontroll och normer som definierades av användaren och det som används.

Utifrån bland annat Jacobs och Newmans teorier utvecklades Brottsprevention genom urban design, som har den globala benämningen *Crime Prevention Through*

Environmental Design (CPTED) (Ekblom 2011). Det är en inriktning av situationsbaserat arbete (ibid.). CPTED handlar om hur fysiska miljöer kan utformas för att förebygga brott och öka tryggheten i samhället (Boverket u.å.).

CPTED:s principer används över hela världen och anses ha gett resultat för både enskilda bostäder och för stadsplanering (Cozens et al. 2005; Monchuk et al. 2018). Men metoden har även kritiserats för att utgå från antaganden om att övervakning och hög användning av ett område alltid minskar brottsligheten (Cozen et al. 2015).

Benämningen av CPTED:s principer varierar i olika texter (Ekblom 2011). Uppsatsen kommer att utgå från fem av CPTED:s sex grundprinciper som definieras i artikeln av Cozens et al. (2005). Den sjätte principen som inte utreds är Objektförstärkande (*Target hardening*), för att den hanterar förändringar för bostaden (Ekblom 2011), vilket inte är aktuellt ur ett landskapsarkitektsperspektiv. Principerna som analyseras är Övervakning (*Surveillance*), Åtkomstkontroll (*Access control*), Territorialitet (*Territoriality*), Aktivitetsstöd (*Activity support*) och Uppfattning & Förvaltning (*Image & Management*).

Principerna i föregående stycke överlappar och samverkar frekvent med varandra. De har identifierats separat för att underlätta förståelse för hur de kan appliceras i praktiken (National Crime Prevention Council 2003). Men eftersom principerna samverkar kan de ses som olika aspekter av en enda teknik för hur säkerhet kan hanteras i den fysiska miljön (ibid.). Nedan beskrivs principerna separat där samverkan mellan dem syns genom att en funktion har en effekt inom flera principer. Exempelvis har funktionen *att ha klippt gräs* en inverkan på både territorialitet och uppfattning & förvaltning.

Övervakning

Övervakning syftar på hur design och teknik kan underlätta för människan att agera på ett brottsmotverkande sätt (Ekblom 2011). En teknik som används på Bandstolsvägen är övervakningskameror, men kamerorna bevakar dessvärre inte fastigheten Valsätra 36:4. Trots det kan vetskapen om att det närliggande området är kameraövervakat fortfarande ha en inverkan.

Om platsens design möjliggör för fria siktlinjer ökar känslan av trygghet eftersom det är lättare att upptäcka ett brott (Boverket 2010). Vegetation kan skymma sikten och därigenom minska den naturliga övervakning som sker när människor iakttar varandra enligt Jacobs teori *eyes on the street* (1961).

Belysning anses gynna trygghetsaspekten då det underlättar sikten vid skymning och nattetid (Boverket 2010). Dock kan mörkerseendet försämrats vilket kan bidra till att personen känner sig mer otrygg för att det blir svårare att ha en god uppsikt över området utanför lampans ljus (ibid.).

Enligt CPTED är det även fördelaktigt att ett område rutinmässigt används eftersom det ökar den naturliga övervakningen, vilket motverkar brottslighet (Carmona et al. 2010 ss.150–151). Rutinmässig användning kan uppstå genom att platsen erbjuder olika aktiviteter som attraherar människor vid olika tidpunkter. Exempelvis är det fördelaktigt att blanda bostäder och arbetsplatser för det genererar en spridning av när personer rör sig i området.

Åtkomstkontroll

Åtkomstkontroll fokuserar på att aktivt reducera möjligheten för brott genom att neka tillträde till förövarens mål. Detta kan ske genom informella, formella eller mekaniska strategier (Cozen et al. 2005). Informell åtkomstkontroll är när tillträde

till området begränsas genom dess rumsliga definition. Genom fysiska element och strukturer som till exempel staket, häckar eller genom mentala barriärer kan informell åtkomstkontroll skapas (National Crime Prevention Council 2003). Barriären eller skillnaden i markmaterial signalerar skiftet mellan privat och allmänt område (ibid.). Den formella strategin utgår från att det finns säkerhetspersonal och mekanisk strategi handlar om hur föremål, till exempel ett lås, kan försvåra förövarens framfart (ibid.).

Territorialitet

Territorialitet beskrivs som känslan av ägandeskap (Cozen et al. 2005). Det är naturligt för människor att försvara det som man anser vara sitt och respektera det som anses vara andras (National Crime Prevention Council 2003). Genom att öka eller förtydliga territorialiteten av ett område, kan man skapa eller utvidga en sfär av inflytande vilket kan motverka att brott begås för att förövaren upplever en högre risk (Cozen et al. 2005).

God territorialitet signaleras exempelvis med en hög skötsel (Troy et al. 2016). En klippt gräsmatta, en rensad rabatt eller blomkrukor visar att de boende är aktivt involverade med deras omgivning, även om det inte finns några människor närvarande (Boverket 2010 s.33). Antagandet görs att när en gärningsman letar efter en plats att begå ett brott, kommer förövaren att välja en miljö som visar tecken på låg territorialitet och svaga sociala band mellan de boende (Troy et al. 2016). Tecken som visar på låg territorialitet eller svaga sociala band är exempelvis en miljö som är vårdslöst skött, stökig, nedskräpad eller har oklippt gräs (ibid.).

Territorialitet gynnas genom tydliga gränser mellan vad som är offentligt och privat område, vilket kan uppnås genom fysiska element som till exempel staket, häckar, skyltar, konst och skötsel (National Crime Prevention Council 2003). Det är nämligen lättare att identifiera en inkräktare om utrymmena är tydligt definierade som privat eller offentligt för olika beteenden är accepterade som normen i ytorna (Ekblom 2011). Skillnaden i vad som är ett accepterat beteende underlättar att avgöra om någon agerar avvikande, vilket kan vara en indikator på att något är fel och att man behöver agera.

Aktivitetsstöd

Aktivitetsstöd är ett dynamiskt begrepp som hanterar de fördelaktiga effekterna av att människor passerar, rör sig igenom eller tillbringar tid i ett område (Ekblom 2011). Tack vara personernas närvaro och deras beteende kan förbrytares möjlighet att begå brott minska. Därför är det fördelaktigt att öka eller skapa funktioner som ger aktivitet. Funktioner som ökar möjligheten att människor passerar, rör sig igenom eller tillbringar tid på platsen kan exempelvis vara en lekpark, grillplats eller ett promenadstråk med bra belysning (National Crime Prevention Council 2003). Byggnaderna kan också ha en inverkan, om bebyggelsen består av både bostäder och butiker eller annan typ av service, eftersom det skapar aktivitet i området under olika tider på dygnet (Cozen et al. 2005).

Uppfattning & förvaltning

Vilken uppfattning ett område har bygger inte bara på de estetiska elementen av byggnaderna och utomhusmiljön, utan grundar sig även i områdets sociala rykte, hur det framställs i media och om det finns stigma kring platsen eller dess invånare (Ekblom 2011). Dessa faktorer kan bidra till ökade brottsnivåer eller känslor av

otrygghet (ibid.). Genom socialt arbete kan kommunen och polisen ha en inverkan på hur platsen uppfattas (BRÅ 2013).

Förvaltning och skötsel bidrar till ett fördelaktigt utseende vilket ökar trivselaspekten och därför troligen ökar användandet av platsen. En hög nivå av skötsel kan även underlätta säkerhetsaspekter, till exempel kan en klippt häck inte skymma siktlinjer som annars hade förstärkt otryggheten (Boverket 2010). En rensad rabatt, utställda blomkrukor och att gruset sopas bort på våren, är alla tecken på att någon bryr sig om och förvaltar platsen (ibid.). Dessa tecken kan inverka på gärningsmannens val att begå brottet eller inte (Troy et al. 2016).

Studien Troy et al. (2016) som undersökte sambandet mellan trädgårdsskötsel och brott i Baltimore, visade att områden vars trädgårdar hade hög skötsel (klippt gräs, rensade rabatter etc.) också hade mindre brott, medan trädgårdar med låg skötsel (skärp, skadade gräsmattor, oklipptgräs etc.) hade högre brottslig närvaro. Studien bevisar inte att det finns ett direkt samband mellan att gräset är klippt och att färre brott sker. Däremot stödjer studien att den sociala aspekten av mänsklig närvaro och visad omsorg som hög nivå av skötsel indikerar, har en inverkan på brottslighet.

Beskrivning av studieplats

Utifrån de kategorier som val av plats baserades på, se kapitlet *Metod och genomförande*, valdes fastigheten Valsätra 36:4. Fastigheten är belägen på Bandstolsvägen 57–59 i Valsätra som är en stadsdel i Uppsala kommuns södra del (fig. 1). Valsätra ligger norr om Gottsunda och stadsdelar ofta förknippas med varandra. I Uppsala kommuns (2019) planprogram för Gottsundaområdet är exempelvis Valsätra inräknat. Där beskrivs områdets utveckling från jordbruksbygd till tätbygd och slutligen stadsdel (Uppsalas kommun 2019 s.14). När bostadsbristen var stor under 1960- och 1970-talet växte de centrala delarna av området fram genom miljonprogrammet, där Bandstolsvägen ingick. Det gör att fastigheten delvis är omgiven av stora opersonliga byggkroppar med liten hänsyn till mänskliga aspekter (fig. 2) (Uppsala kommun ss.14–15).

Intill fastigheten finns grunden kvar från ett rivet hus (fig. 2). Grunden av huset framstår som en outnyttjad och oplanerad grop av grus. En ökning av outnyttjade och ovårdade tomter har visats ge en eskalerande effekt vad gäller brottslighet (Branas et al. 2011). Däremot om lediga tomter istället planteras med strukturerad vegetation kan kriminalitet minska (ibid.).

Under det senaste decenniet har de socioekonomiska klyftorna vuxit i stadsdelarna vilket speglats i hög utsatthet, fattigdom, kriminalitet, otrygghet och trångboddhet i vissa områden (Uppsala kommun 2019 s.18). Den sociala oron i de områdena visades genom

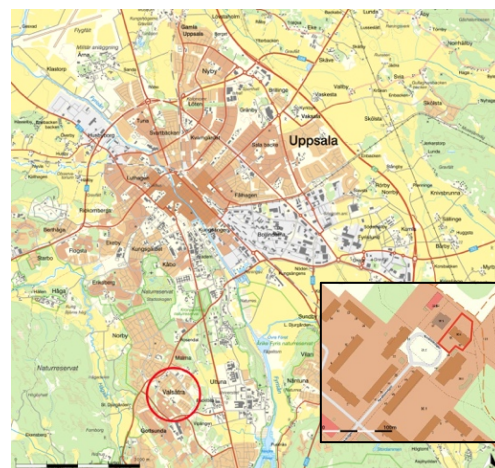

Fig. 1. Karta över Uppsala med Valsätra markerad. Förstorad karta över området med fastigheten markerad. Grundkarta ©Lantmäteriet, tillägg ©Rebecca Eurenus 2020

Fig. 2. Fotografi på grunden från ett rivet hus med opersonlig byggnadskropp i bakgrunden ©Rebecca Eurenus 2020

bland annat anlagda bränder i soprum och bilar samt stenkastning mot polis och buss (Uppsala kommun 2019a s.6). I närheten och på Bandstolsvägen inträffade skjutningar, en garagebrand, flera bilbränder med människor i upploppsliknande tillstånd under år 2017 (ibid.).

Gottsundaområdet i stort står för mer än bara kriminalitet och otrygghet. Området har en unik mångkulturell befolkning, med välfungerande skolor och stora naturområden (Uppsala kommun 2019 s.17). Denna sida syns dessvärre sällan i media (ibid.).

Enligt polismyndighetens Nationella operativ avdelning (NOA) klassades delar av Gottsunda/Valsätra-området, där Bandstolsvägen ingår, som särskilt utsatta år 2017 (Uppsala kommun 2019a s.7). Bedömningen grundar sig bland annat i att personer som bor i området inte är villiga att delta i rättsprocesser. Obenägenheten förekommer på grund av att vittnen, målsägare eller den som anmäler brottet utsätts för hot och våld (ibid.).

I Uppsalas trygghetsundersökning för år 2017 ansågs sydvästra Valsätra ha sammanlagt högst oro, begränsad rörlighet, lokala problem och brottsutsatthet samt minst förtroende och social sammanhållning, vid jämförelse med Uppsalas andra tätorter (Uppsala kommun 2018). I undersökningen framgick det att i områden med en lokal problematik och brottsutsatthet upplevde svarspersonerna också en högre nivå av oro att själva utsättas för brott. Denna oro gjorde att personerna begränsade när och hur de rörde sig i området (Uppsala Kommun 2018). Det begränsade rörelsemönstret minskar övervakningen av platsen, vilket kan öka möjligheten för att brott sker (Carmona et al. 2010 ss.150–151). Detta kan skapa en negativ spiral där oron för framtida brott kan utgöra en självförverkande profetia. Oron kan i så fall i själva verket bli en av orsakerna till varför brott begås i området. Denna spiral kan brytas genom sociala insatser av kommun och polisen, men även genom att ändra hur området uppfattas och vad som förknippas med platsen (BRÅ 2013). Den förändringen kan ske genom exempelvis renovering, ny bebyggelse och ändringar i gatumönstret.

Gottsunda och Valsätra ska enligt gällande planprogram göras om för att motverka otryggheten, brottsligheten och stigman. Författarna av planprogrammet lyfter förändringar som bättre belysning av gångstråk och att det ska byggas nya bostäder, allmänna ytor samt servicelokaler i området (Uppsala kommun 2019). Tack vare att Gottsunda och Valsätra är i ett expansivt utvecklingsskede kan förändringarna ha en positiv inverkan på uppfattningen om området (ibid.).

Metod och genomförande

Nedan följer en beskrivning av uppsatsens metod och genomförande, som bestod av ett platsbesök, en gestaltningsmetod samt en beskrivning av hur CPTED:s principer har använts. Metoderna avsågs besvara hur fastigheten Valsätra 36:4 kan gestaltas efter Crime Prevention Through Enviromental Design:s principer.

Brottsprevention genom urban design

CPTED har utvecklats till tre generationer som baseras på samma grundidé, men där varje generation har ett varierande fokus (Cozens et al. 2015). Denna uppsats undersöker generation ett av CPTED, eftersom den främst behandlar hur omgivningen ska gestaltas för att minska brottslighet och öka trygghet (ibid.). Uppsatsen bortser från en av de sex principerna i generation ett; Objektförstärkande (*Target hardening*). Detta för att Objektförstärkande hanterar förändringar för bostaden (Ekblom 2011), genom att exempelvis byta till starkare lås på fönster, vilket inte är aktuellt ur ett landskapsarkitektperspektiv.

Samspel mellan design och forskning

För att besvara frågeställningen och komma fram till ett gestaltungsförslag har inspiration hämtats från Milburn och Browns (2003 s.61) förklaring av en designprocess som baseras på ett samspel mellan forskning och design. Min tolkning av deras metod var att all information från forskning har ett undermedvetet och medvetet inflytande på en gestaltning. Inflytandet pågår under hela designprocessen. Dessutom ingår informationssökande samt inspirationsökande eller gestaltning genom skissande i varje steg av processen. Processens består av fyra steg; Identifiera problemet (*Problem Identification*), Konceptgenerering (*Concept Generation*), Konceptlösning (*Concept Resolution*) och Designlösning (*Design Solution*) (Milburn & Brown 2003 s.61).

Identifiera problemet

Först ska problemet identifieras, för att sedan parallellt samla in fakta och hitta konstnärlig inspiration. Problemet som identifierades beskrevs i introduktionen och följdes av en litteraturundersökning inom dess område. Under det stadiet i processen sökte jag inte konstnärlig inspiration på grund av att det inte rymdes i uppsatsens tidsomfång.

Konceptgenerering

Under andra steget, Konceptgenerering, valdes området Gottsunda/Valsätra utifrån kategorierna att den trakten har identifierats som otryggt med kriminell aktivitet (Uppsala kommun 2018; SVT 2019) och klassats som särskilt utsattområde av polismyndighetens Nationella operativ avdelning (NOA) (Uppsala kommun 2019a s.7).

Under platsbesöket i Gottsunda/Valsätra valdes fastigheten Valsätra 36:4 utifrån kriterierna storlek på område och möjlighet till förbättring. Valet av storlek på område baserades på att inventering och analys av hela utomhusmiljön var genomförbart vid ett platsbesök. Att fastighetens utomhusmiljö kunde förbättras baserades på att området upplevdes slitet och med otydliga gränser, vilket definierades utifrån informationen som samlades i föregående steg (identifiera problemet).

Faktainsamling om platsen förekom genom inventeringsprocessen under platsbesöket som är beskrivet under rubriken *Platsbesök*. Det konstnärliga utövandet bestod i detta skede av skisser av fastighetens miljö vid platsbesöket.

Konceptlösning

Under det tredje steget, Konceptlösningen, ritades skisser på fotografier från platsen och inventeringskartan på 50 meters radie renritades i Adobe Illustrator. Gestaltungsbesluten grundades då på information från National Crime Prevention Council (2003) handbok, studien av Troy et al. (2016), forskning från Ceccato et al (2019) och Boverket (2010). Sedan utvärderades illustrationerna mot den samlade informationen för att se om någon aspekt hade uteblivit.

Designlösning

Efter att illustrationerna reviderats enligt utvärderingen kunde gestaltningen valideras emot forskningen, vilket gav den slutliga gestaltningen som även var Designlösningen.

Platsbesök

Inför platsbesöket skrevs kartmaterial ut för att kunna anteckna och markera observationer och resultat från Lynch-analysen samt CPTED analysen.

Fotografier av området och detaljbilder på avvikande egenskaper utifrån kriterierna att ge en känsla och uppfattning för platsen, vilket bestämdes utifrån min tolkning av CPTED:s principer och för att kunna skissa möjliga förändringar på fotografierna.

Utifrån Lynch:s (1960 ss.46–49) analysmetod skapade jag en checklista för att inventera området. Platsens stråk, kanter, noder och områden antecknades. Stråken markerades utifrån deras funktion i området: cykelstråk, gångstråk, bilväg och stig. Kanter markerades utifrån upplevda och fysiska barriärer. De noder som antecknades var byggnader som ansågs var fokuspunkter i området och fastställdes utifrån att byggnaden ansågs skapa ett naturligt flöde av människor till och från platsen. En nod kan till exempel vara ett shoppingcenter eller en skola. Områden markerades utifrån skillnader i användningsområde, som till exempel skogsområde och bostadsområde.

Inventeringen av Lynch:s analysmetod skedde i två steg; först inventerades en radie på 250 meter med utgångspunkt från fastigheten Valsätra 36:4 och sen inventerades närområdet på 50 meters radie. Båda inventeringarna genomfördes via cykel. Den första inventeringen fokuserades på att få en överblick, för att kunna urskilja ett större rörelsemönster för människorna. Den antecknades därför med svepande drag medan den andra inventeringen skapades med en högre detaljrikedom.

Under platsbesöket inventerades fastigheten även utifrån ett urval av frågeställningarna i CPTED:s guidebok (National Crime Prevention Council 2003 ss.6–7). Urvalet baserades på om frågorna kunde besvaras utifrån informationen som samlades under första steget i processen. Syftet med frågorna var att ta reda på hur väl fastigheten uppfyllde sin funktion som plats, design och hur väl området var definierat. Genom min tolkning och uppfattning av fastigheten besvarades följande frågor:

Plats:

- Vad är det utnämnda användningsområdet för platsen?
- Hur väl fungerar platsen i sitt nuvarande tillstånd utifrån dess avsikt?
- Finns det en konflikt i hur platsen används?

Definition:

- Hur är platsen definierad?
- Är det tydligt vem som äger området?
- Finns det sociala eller kulturella aspekter som påverkar hur området används?
- Är lagliga eller administrativa regler tydliga och synliga?
- Finns det skyltar?
- Är det en konflikt eller förvirring mellan syfte och definition?

Design:

- Hur väl stödjer den fysiska designen platsens avsedda funktioner?
- Hindrar eller skapar den fysiska designen en konflikt för effektiv användning av utrymmet och dess avsedda mänskliga aktiviteter?
- Finns det förvirring eller konflikter över vilket sätt som den fysiska designen är avsedd att användas eller uppnå kontrollerat beteende?

Resultat – gestaltungsförslag

Resultatet redovisar hur fastigheten Valsätra 36:4 kan gestaltas efter CPTED:s principer. Kapitlet är strukturerat efter metodens upplägg, alltså utifrån stegen Konceptgenerering, Konceptlösning och Designlösning. Det första steget, att Identifiera problemet, har redovisats tidigare, i kapitlet Bakgrund.

Konceptgenerering

Under Konceptgenereringen identifierades val av område som inventerades, analyserades, fotograferades och skissades av vid platsbesöket den 19 februari. Nedan följer ett urval av skisser (fig.3) och sammanställningar av analyserna. För att underlätta förståelsen delades fastighetens utomhusmiljö upp i två delar; södra och norra sidan av byggnaden.

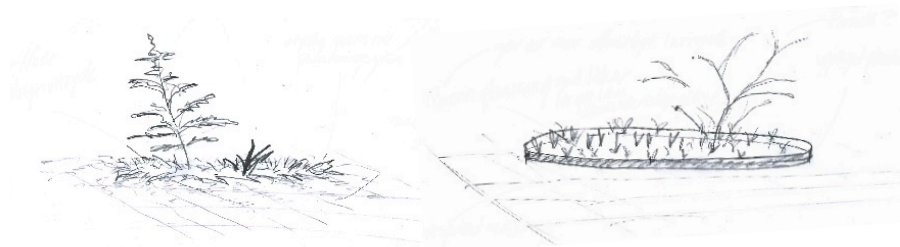

Fig. 3. Skisser från platsbesöket som visar en ovårdad rabatt till vänster och förslag på förändring till höger. ©Rebecca Eurenus 2020

Lynch-analysen

Nedan följer en sammanställning av Lynch-analysen som under platsbesöket identifierades stråk, noder, områden och kanter. Analysen insinuerade att största

flödet av människor sannolikt rör sig mot moderna Gottsunda centrum eller Bäcklösaskolan via cykel- och gångstråket norr om byggnaden eller via Bandstolsvägen söder om fastigheten. Närheten av olika typer av stråk är fördelaktigt eftersom det möjliggör för fler personer att röra sig igenom området, vilket kan öka den naturliga övervakningen.

Däremot framgår det inte om stigarna som leder till cykel- och gångstråket norr om fastigheten är menade att användas av allmänheten, eller om de har skapats genom frekvent nyttjande. Otydligheten är negativ utifrån territorialitetsperspektivet, eftersom territorialitet gynnas genom tydliga gränser mellan vad som är offentligt och privat område (National Crime Prevention Council 2003).

Kanter, så som planteringsytorna (fig. 5), såg slitna och otydliga ut vilket är negativt i uppfattnings- och förvaltningsperspektiv. Det skulle kunna vara en bidragande faktor till att individer inte väljer att vara i området för att det inte är estetiskt tilltalande.

Fig. 4. Fastighetens norra sida, odefinierat privat område. ©Rebecca Eurenus 2020

Fig. 5. Detaljbild av trasig bänk på fastighetens norra sida. ©Rebecca Eurenus 2020

Plats, definition och design

Nedan följer en sammanställning av hur väl fastighetens norra och södra sida uppfattades utifrån CPTED:s frågor om *plats, definition* och *design*.

Fastighetens norra sida (fig. 4) identifierades ha flera syften utifrån platsaspekten: som umgängesyta för de boende, cykelparkering, möjlig passage tack vare stigarna och som entré till huset. Cykelstället och entréerna fungerar i sitt nuvarande tillstånd. Däremot fyller inte bänkarna sin avsikt som umgängesyta eftersom de är trasiga (fig. 5). Dessutom är platsen inte tilltalande på grund av de trasiga bänkarna och avsaknaden av förvaltd vegetation. Stigarna (fig. 8) utgör en konflikt eftersom det är otydligt vem det är som får använda dem. Om stigarna är ämnade att användas av allmänheten försvårar det nyttjandet av områdets privata umgängesyta (bänkarna), eftersom det inte finns någon barriär där emellan.

Norra sidan är dåligt definierad med slitna kanter och det är inte tydligt vem som äger området. Det finns inga skyltar, lagliga eller administrativa regler som är synliga. Syftet med platsen upplevs förvirrande eftersom området inte är tydligt definierat.

Norra sidans design stödjer inte den avsedda funktionen som halvprivat umgängesområde för fastighetens boende, eftersom bänkarna är trasiga och området inte är tydligt avgränsat. Den otydliga utformningen gör att designen inte fyller sin funktion. Den fysiska designen hindrar inte nyttjandet av området,

däremot skapar stigarnas otydlighet en konflikt i vem som får använda dem. Den konflikten kan minska aktiviteten på platsen och är negativ ur aktivitetsstöds-synvinkel.

Södra sidan av fastigheten antas vara utnämnd som offentlig-umgämesområde. Kombinationen av planteringsytornas form samt placeringen av bänkarna och soptunnan ger det offentliga uttrycket. Platsen i sig utgör ingen konflikt men dess design upplevs sliten för att växtbäddarna väller över kanten (fig.6). Vegetationen ser dessutom ut som att de har beskurits utan särskild hänsyn till dess preferenser. Det ovårdade uttrycket antas minska platsens användande. Till skillnad från bänkarna på norra sidan var bänkarna på södra sidan i gott skick och papperskorgen var tömd vid platsbesöket.

Det anses inte finnas någon direkt konflikt eller förvirring över hur södra sidan av området ska användas. Däremot skulle den ämnade användningen kunna förtydligas med skyltar, vilket i dagsläget fattas.

Fig. 6. Fotografi på hårt beskurna planteringsytor på fastighetens södra sida.
©Rebecca Eurenus 2020

Fig. 7. Detaljfotografi på otydlig kant av planteringsyta.
©Rebecca Eurenus 2020

Sammanfattningsvis

Det framstod att utomhusmiljön har stor potential att förändras för att minska brottslighet och öka tryggheten enligt CPTED:s principer.

Konceptlösning

Den norra sidan av fastighet valdes att göras om (fig.12) till ett tydligt privat område med en städsegrön klippt häck (fig.13) med ett offentligt gångstråk istället för stigar (fig.9). Södra sidan förändrades till ett tydligt offentligt utrymme (fig.11). Renritning av inventeringskarta skapades i Adobe Illustrator (fig.14)

Fig. 8. Fotografi på stigar och otydligt privat område. ©Rebecca Eurenus 2020

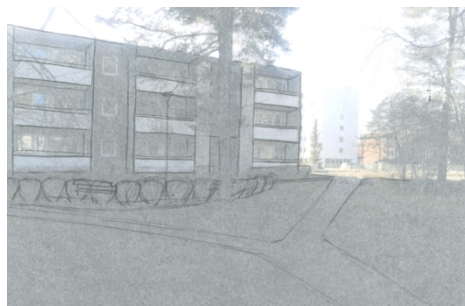

Fig. 9. Skiss på tydligt offentligt stråk.
©Rebecca Eurenus 2020

Fig. 10. Fotografi på byggnaden till vänster i bild med ostrukturerade planteringsytor framför. ©Rebecca Eurenus 2020

Fig. 11. Skiss på strukturerade planteringsytor. ©Rebecca Eurenus 2020

Fig. 12 Fotografi på privat umgäncesyta. ©Rebecca Eurenus 2020

Fig. 13. Skiss på föreslagna förändringar. ©Rebecca Eurenus 2020

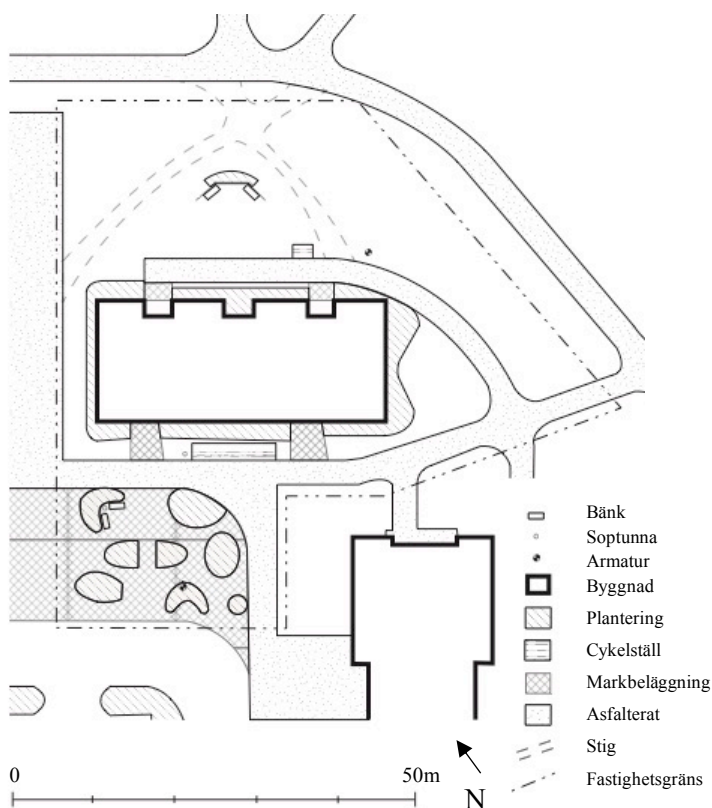

Fig. 14 Renritning av inventeringskarta över Valsätra 36:4 i Adobe Illustrator. ©Rebecca Eurenus 2020

Utvärdering

Efter att ha läst igenom materialet om CPTED:s principer igen och sett över gestaltningen identifierades några försummade aspekter. Entréerna på södra sidan av fastigheten och cykelställ hade inte genomarbetats, och bristen av skyltar hade förbisetts. Efter att området utanför entréerna fått en offentlig karaktär borde det göras tydligare att entréerna vid det området är privata. För att uppnå en tydligare gränsdragning tillkommer ett staket som även fungerar som en barriär och därmed skapar åtkomstkontroll. Cykelstället är placerat på en gräsyta vilket kan upplevas oplanerat och åtgärdas med markbeläggning.

Designlösning

Efter utvärdering och revidering av gestaltningen validerades designvalen utifrån CPTED:s grundprinciper vilket gav det slutgiltiga gestaltungsförslaget. Nedan beskrivs gestaltningen i text, programplan (fig.15) skisser med utgångspunkt i Övervakning, Åtkomstkontroll, Territorialitet, Aktivitetsstöd och Uppfattning & förvaltning.

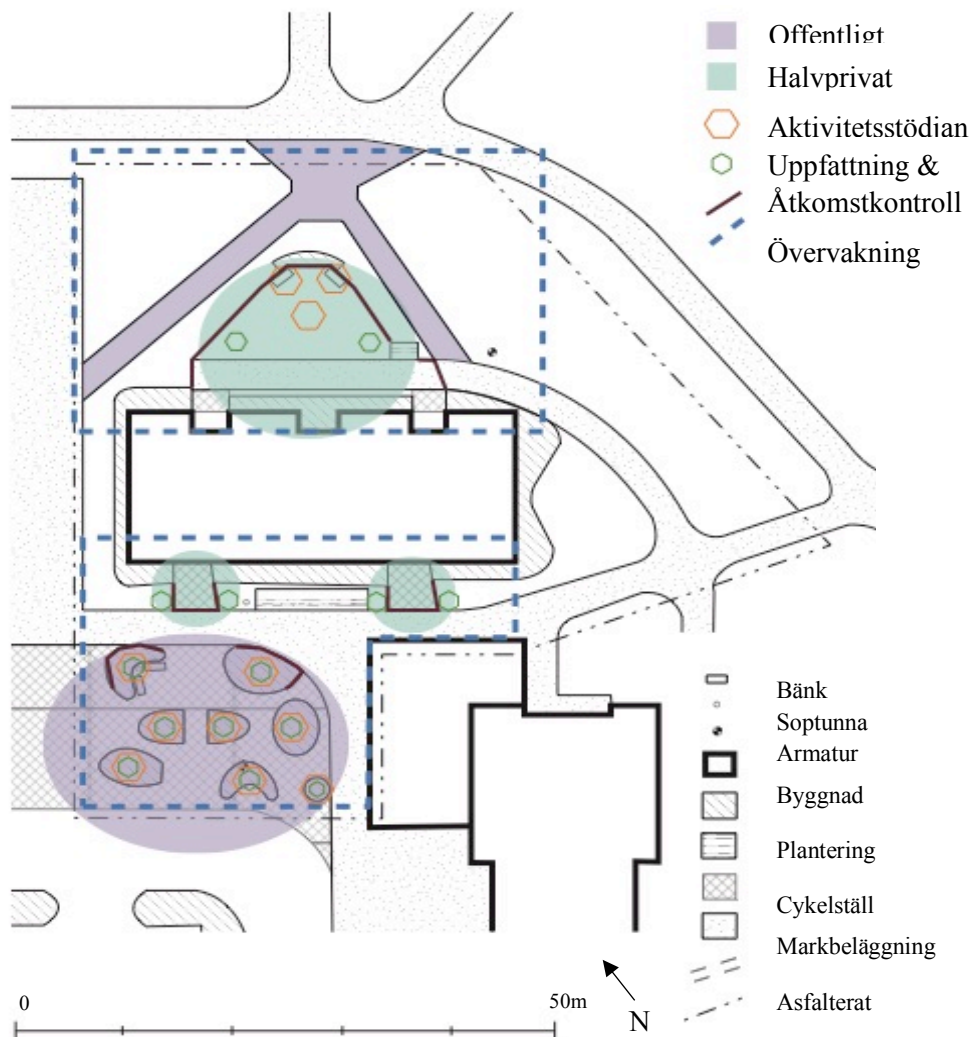

Fig. 15. Gestaltad programplan över fastigheten Valsätra 36:4. ©Rebecca Eurenus 2020

Övervakning

Norr om byggnaden ökar den naturliga övervakningen genom att användningen av utomhusmiljön blir mer frekvent eftersom det nu finns en grill, hela bänkar och planteringsytor (fig. 16). Dessutom skapar de nya asfalterade offentliga stråken inga tvivel om vem som får använda dem, vilket också är positivt ur övervakningssynvinkel (fig. 17).

Vegetationen väljs utifrån kriteriet att behålla fria siktlinjer. Träden i planteringsytorna söder om huset stammas upp vid behov, för att skapa fria siktlinjer (fig. 18). Perenner, lökar och städsegröna häckar ger planteringarna en god årsvariation. Årsvariation kan ge en ökad övervakningen av området eftersom vegetationen tilltalar människor att spendera mer tid i omgivningen under hela året. Armatur tillkommer vilket ökar möjligheten för övervakning och gör området tryggare under mörkrets timmar.

Fig. 16. Privat umgängesområde.
©Rebecca Eurenus 2020

Åtkomstkontroll

Barriärer skapas av städsegrön häck och staket med grind in till fastighetens halvprivata område vilket stärker åtkomstkontrollen (fig. 16).

Territorialitet

Territorialiteten stärks genom förtydligandet av vad som är halvprivat respektive allmänt område. Gränsdragning skapas genom häcken norr om byggnaden.

Skillnaden tydliggör hur platsen ska nyttjas och förenklar på så sätt möjligheten att märka om någon begår ett brott eller har ett oroväckande beteende. Skyltar tydliggör vilka områden som är halvprivata och offentliga. Exempelvis om rastning av hundar är tillåtet eller inte. Blomkrukor och odlingslådor markerar att de boende är aktivt involverade i sin omgivning.

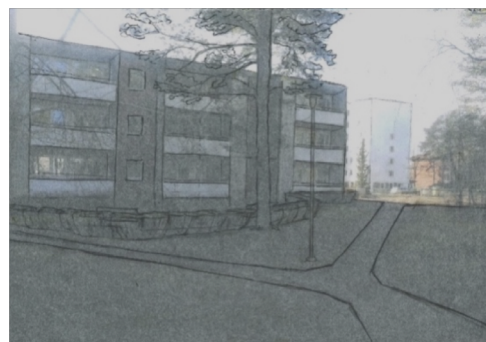

Fig. 17. Offentligt gångstråk på norra sidan.
©Rebecca Eurenus 2020

Aktivitetsstöd

Aktiviteten ökar genom att bänkarna norr om huset rustas upp och en grillplats installeras. Dessutom tillkommer markbeläggning som tillgängliggör området ytterligare. Planteringsbäddar möjliggör sysselsättning som kan bidra till gemenskap hos de boende vilket kan skapa en högre trygghet. Genom att göra området söder om byggnaden mer estetiskt tilltalande antas användandet av bänkarna och antalet förbipasserande öka (fig. 18).

Fig. 18. Offentligt område med strukturerade planteringsytor. ©Rebecca Eurenus 2020

Uppfattning & förvaltning

Extra planteringsbäddar, odlingslådor och krukor som signalerar att de boende bryr sig om sin miljö stärker områdets uppfattning. Planteringsytorna på södra sidan av huset har givits en upphöjdd kant för att skapa ett vårdat intryck istället för de övervuxna kanterna. Perenner och lökar planteras för att skapa en mer estetiskt tilltalande årssynamik.

Sammanfattningsvis

Fastigheten Valsätra 36:4:s säkerhet kan öka genom att nyttjandet av området blir mer frekvent vilket ökar övervakningen. Nyttjandet underlättas genom att den halvprivata umgängesytan är i ett användbart skick med hela bänkar och med de nya aktivitetsstödjande funktionerna: rabatt, odlingslåda och grill. Uppfattningen om fastigheten stärks genom bland annat skötsel, prydliga planteringsytor, blomkrukor och beskurna städsegröna häckar. Även den tilltalande naturen kan göra att människor befinner sig i och rör sig igenom fastighetens område mer frekvent.

Miljöns nya struktur, exempelvis häckar och asfalterade gångstråk, skapar tydliga gränser för vad som är offentligt och halvprivat, vilket underlättar förståelsen för platsen och därigenom användandet.

Diskussion

Syftet med uppsatsen var att undersöka hur gestaltning kan öka tryggheten i ett urbant område. Sverige ska till år 2030 nå målen att alla individer ska ha tillgång till säkra grönområden och offentliga platser. Detta är en utmaning för landskapsarkitekten. Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) som är en beprövad metod, vars principer har en stor bredd för hur de kan appliceras, skulle kunna underlätta vägen dit.

Gestaltningförslaget har ett övergripande fokus på att öka övervakningen för fastigheten genom att förbättra platsens aktivitetsstöd, territorialitet, uppfattning och förvaltning, i jämförelse med den befintliga. CPTED anses kunna ha en god inverkan om det appliceras på en bostad (Monchuk et al. 2018), vilket antyder att gestaltningförslaget kan ge en ökad säkerhet lokalt. CPTED kritiserar dock för att utgå från antagandet att övervakning alltid minskar brottslighet (Cozen et al. 2015). Exempelvis kan en ökad observation av brott i området leda till en ökad otrygghet istället för att övervakandet har en direkt effekt på brottet. Dessutom kan vem som observerar individen ha en inverkan på om personen känner sig trygg. Då trygghet är en individuell känsla (Ceccato et al. 2019), är det viktigt att gestalta miljöer som tilltalar många olika människor samtidigt. Det ökar möjligheten att fler individer kan känna sig trygga.

Det går att ifrågasätta om en lokal förändring, som gestaltningförslaget är, kan ha en långvarig effekt eller om tätortens stigma har ett för stort inflytande på

miljöns trygghet. Fastighetens omgivning skulle kunna ha en negativ inverkan på CPTED:s effektivitet. Intill fastigheten finns till exempel en grund kvar från ett rivet hus. Husgrunden kan skapa uppfattningen av att ingen bryr sig eller tar ansvar över området, vilket resulterar i låg territorialitet. Om grunden skulle utvecklas till någon form av aktivitetsstödjande funktion, skulle det förbättra upplevelsen av fastigheten och möjliggöra för fler interaktioner mellan alla grannarna. Interaktionerna skulle kunna leda till en bättre gemenskap i hela bostadsområdet, vilket minskar anonymitet, vilket i sin tur är en bidragande orsak till otrygghet och brottslighet (Newman 1973). Dessutom visar Branas et al. (2011) undersökning att lediga tomter med en ovårdad karaktär kan ha en eskalerande effekt på brott, vilket är en risk som bör undvikas.

Genom att CPTED:s principer är generella går de att applicera på olika typer av områden på olika sätt. Generaliserbarheten är positiv då det underlättar användandet av CPTED. Däremot gör bredden och generaliteten också att det finns ett stort utrymme för tolkning av hur CPTED ska appliceras. Möjligheten att tolka gör det svårt att veta om de förändringarna som valts är rätt för det specifika området och om de kommer få den önskade effekten. Inom gestaltungsförslag valdes exempelvis en grill som aktivitetsstödjande funktion, vilket eventuellt inte var den optimala funktionen. En grill är exempelvis inte användarvänlig för alla åldrar och brukar nyttjas av ett sällskap i taget, vilket inte underlättar en gemenskap mellan alla i bostaden. Bristen på specifik information skulle kunna kompletteras med annan litteratur och forskning om invånarnas behov.

Genom att gestalta miljöer enligt CPTED:s principer tar man bort valmöjligheter för individen, vilket kan vara hämmande för användandet av platsen. Om alla buskage beskärs för att möjliggöra fria siktlinjer tar man bort alternativet för personer som har legitima skäl att vara i skymundan på offentliga eller privata platser. Ett stort buskage kan även vara fördelaktigt ur barns lekperspektiv.

Metod och vidareutveckling

Inventeringen påverkades av årstiden i den aspekten att löv saknades på bland annat träd och att buskar var hårt beskurna. Avsaknaden av grönska gjorde att området uppfattades kallt och mindre estetiskt tilltalande än det eventuellt kan göra under andra årstider. Den avskalade miljön möjliggjorde för goda siktlinjer vilket antas minska när den befintliga vegetationen slår ut. Många av de befintliga träden valdes därför att beskäras i gestaltungsförslaget. Men det hade varit fördelaktigt att inventera platsen under sommarperioden för att bekräfta om det var nödvändigt för att behålla fria siktlinjer.

För framtida undersökningar hade det varit relevant att utöka metoden till en observationsstudie för att kunna urskilja hur och när människor faktiskt nyttjade området. Informationen om individers verkliga aktivitet hade varit en bra utgångspunkt att basera gestaltungsval på. Närvaron eller frånvaron av aktivitet hade kunnat klarlägga områdets brister ytterligare. Ett designbeslut som hade gynnats av en observationsstudie var exempelvis valet att skapa det offentliga stråket norr om byggnaden. En observationsstudie hade kunnat intyga om det var allmänheten som använde stigarna, eller om det endast var de boende i fastigheten som nyttjade dem. Om det bara var de boende som gick där hade det varit bättre att

utforma hela det norra området om byggnaden som halvprivat miljö. Dessvärre var det inte möjligt att genomföra en observationsstudie inom uppsatsens tidsram.

En annan utveckling av uppsatsen hade varit att genomföra en intervjustudie. Om en intervjustudie hade gjorts kunde val av aktivitetsstöd, exempelvis grillplatsen, baserats utifrån de boendes önskemål. Det hade ökat chansen att området skulle användas i praktiken. Vilket hade gjort gestaltungsresultatet mer realistiskt utifrån platsens behov.

Den extra förvaltningen som krävs av de boende att sköta de halvprivata planteringsbäddarna och blomkrukorna kan få en negativ effekt om det inte finns något intresse eller kunskap kring hur de ska skötas. En ovårdad plantering visar på en bristande skötsel vilket kan öka brottsligheten (Troy et al. 2016). En intervjustudie hade även här kunnat besvara om de boende har ett engagemang och skulle kunnat uppehålla den typen av förvaltning. Dessvärre föll en kvalitativ intervjustudie utanför tidsramen för uppsatsen.

Slutsats

En förutsättning för ett välmående samhälle är att människor känner sig trygga i alla utomhusmiljöer. Eftersom det faller inom landskapsarkitektens roll att utforma utomhusmiljöer är det väsentligt att eftersträva gestaltningar som både upplevs trygga och möjliggör säkerhet. För att öka tryggheten förespråkas ett helhetsperspektiv där kommun, medborgare, polis och planerare samarbetar i utformningen av miljön för att få en så stor effekt som möjligt. Uppsatsen visar att CPTED lämpar sig väl som underlag till att gestalta urbana miljöer. Vidare forskning behövs om fastigheten Valsätra 36:4:s sociala styrkor samt svagheter för att kunna fastslå CPTED:s effektivitet för minskad brottslighet och ökad trygghet i bostadsmiljö. Rätt använd kan CPTED fungera som brottsförebyggande design och kan ha som störst inverkan om metoden kombineras med dialog i designprocessen mellan polis, kommunala företrädare, arkitekter, fastighetsägare och invånare.

Referenslista

- Boverket (2019) *Brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv och åtgärder i samhällsbyggnadsprocessen*. Karlskrona: Boverket.
(Rapportnummer: 2019:20) Tillgänglig:
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2019/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-perspektiv-och-atgarder-i-samhallsbyggnadsprocessen.pdf> [2020-03-16]
- Boverket (u.å.) *Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED)*.
Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/metoder/fysiska-atgarder/cpted/> [2020-03-16]
- Boverket (2010) *Plats för trygghet*. Tillgänglig:
<https://www.boverket.se/sv/omboverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2010/plats-for-trygghet/> [2020-03-10]
- Branas, C.C., Cheney, R.A., MacDonald, J.M., Tam, V.W., Jackson, T.D. & Ten Have, T.R. (2011). A Difference-in-Differences Analysis of Health, Safety, and Greening Vacant Urban Space. *American Journal of Epidemiology*, vol. 174 (11), ss. 1296–1306. DOI:10.1093/aje/kwr273
- BRÅ (2019). *Otrygghet och oro för brott begränsar vardagslivet*. Tillgänglig:
<https://www.bra.se/om-bra/nytt-fran-bra/arkiv/press/2019-01-15-otrygghet-och-oro-for-brott-begransar-var dagslivet.html> [2020-02-27]
- BRÅ (2013). *Samverkan mellan polis och kommun*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. (Rapportnummer: 2013:5) Tillgänglig:
https://www.bra.se/download/18.22a7170813a0d141d21800052377/1371914741436/2013_05_Samverkan_mellan_polis_och_kommun.pdf [2020-03-12]
- Carmona, M. Tiesdell, S. Heath, T. Oc, T. (2010). *Public places, urban spaces the dimensions of urban design*. 2nd ed. Amsterdam; Elsevier/Architectural Press.
- Ceccato, V., Vasquez, L., Langefors, L., Canabarro, A., Petersson, R. (2019) *En trygg stadsmiljö: Teori och praktik för brottsförebyggande & trygghetsskapande åtgärder*. Stockholm: Institutionen för samhällsplanering och miljö, Kungliga Tekniska Högskolan. Tillgänglig:
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2019/trygg-stadsmiljo.pdf> [2020-03-14]
- Cozens, P., Love, T. & Nasar, J.L. (2015). A Review and Current Status of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED). *Journal of Planning Literature*, vol. 30 (4), ss. 393–412. DOI: 10.1177/0885412215595440
- Cozens, P.M., Saville, G. & Hillier, D. (2005). Crime prevention through environmental design (CPTED): a review and modern bibliography. *Property Management*, vol. 23 (5), ss. 328–356. DOI: 10.1108/02637470510631483
- Gilstad-Hayden, K., Wallace, L.R., Carroll-Scott, A., Meyer, S.R., Barbo, S., Murphy-Dunning, C. & Ickovics, J.R. (2015). Research note: Greater tree canopy cover is associated with lower rates of both violent and property crime in New Haven, CT. *Landscape and Urban Planning*, vol. 143, ss. 248–253. DOI: 10.1016/j.landurbplan.2015.08.005
- Jacobs, J. (1961) *The Death and Life of Great American Cities: The Failure of Modern Town Planning*. London, Peregrine Books.
- Kaplan, S. (1995). The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology*, vol. 15 (3), ss. 169–182. DOI: [https://doi.org/10.1016/0272-4944\(95\)90001-2](https://doi.org/10.1016/0272-4944(95)90001-2)
- Kuo, Frances E & Sullivan, William C (2001). Aggression and Violence in the Inner City: Effects of Environment via Mental Fatigue. *Environment and Behavior*, vol. 33 (4), ss. 543–571. DOI: 10.1177/00139160121973124

- Kuo, Frances E & Sullivan, William C (2001a). Environment and Crime in the Inner City: Does Vegetation Reduce Crime? *Environment and Behavior*, vol. 33 (3), ss. 343–367. DOI: 10.1177/0013916501333002
- Locke, D.H., Han, S., Kondo, M.C., Murphy-Dunning, C. & Cox, M. (2017). Did community greening reduce crime? Evidence from New Haven, CT, 1996–2007. *Landscape and Urban Planning*, vol. 161, ss. 72–79. DOI: 10.1016/j.landurbplan.2017.01.006
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Cambridge Mass: M.I.T. Press & Harvard Univ. Press.
- Milburn, L.S. & Brown, R.D. (2003). The relationship between research and design in landscape architecture. *Landscape and Urban Planning*, vol. 64(1), ss.47–66. DOI: 10.1016/S0169-2046(02)00200-1
- Monchuk, L., Pease, K. & Armitage, R. (2018). Is It Just a Guessing Game? The Application of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED) to Predict Burglary. *Planning Practice & Research*, vol. 33 (4), ss. 426–440. DOI: <https://doi.org/10.1080/02697459.2018.1510276>
- National Crime Prevention Council (2003) *Prevention Through Environmental Design Guidebook*. Tillgänglig: https://rems.ed.gov/docs/Mobile_docs/CPTED-Guidebook.pdf [2020-03-16]
- NE (u.å) *Brott*. Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/brott> [2020-03-13]
- Newman, O. (1973) *Defensible Space: People and Design in the Violent City*, London, Architectural Press.
- Regeringskansliet (2017) *Hållbara städer och samhällen*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/hallbara-stader-och-samhallen/> [2020-02-04]
- Rezvani, M. & Sadra, Y. (2017). Sociological Explanation of Fear of Crime in Public Spaces Case Study Mashhad. *Social Criminol 7: 202 (2019)* DOI: 10.4172/2375-4435.1000202
- SVT (2019). *Åtta skjutningar på kort tid- "stökigt" bland gängen*. Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/uppsala/sex-skjutningar-den-senaste-manaden-alla-med-kopplingar-gangkriminalitet> [2020-02-27]
- Troy, A., Nunery, A. & Grove, J.M. (2016). The relationship between residential yard management and neighborhood crime: An analysis from Baltimore City and County. *Landscape and Urban Planning*, vol. 147 (C), ss. 78–87 DOI:10.1016/j.landurbplan.2015.11.004
- Uppsala kommun (2019) *Gottsundaområdet Planprogram 2019*. DNR: KSN2015-0654 Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/organisation-och-styrning/publikationer/planprogram-for-gottsundaområdet/> [2020-03-07]
- Uppsala kommun (2019a) *Revidering av Handlingsplan Gottsunda/Valsätra*. DNR: KSN2018-0108 Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/contentassets/7cf7d4373c32432992f66e004ae0adf3/12.-revidering-av-handlingsplan-gottsunda-valsatra.pdf> [2020-03-07]
- Uppsala kommun (2018) *Trygghetsundersökning 2017 Sydvästra Valsätra* Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/organisation-och-styrning/publikationer/trygghetsundersokning-2017/> [2020-03-07]